

кваліфікаційні характеристики адміністративно-управлінського персоналу.

Таким чином, всебічний аналіз зовнішньої й внутрішньої середовища дає можливість виділити, систематизувати та класифікувати важливі для житлово-комунальних підприємств загрози їхній фінансово-економічній безпеці, що дозволить у подальшому підвищити надійність та якість управлінських рішень, пов'язаних зі стабілізацією діяльності цих підприємств. Оскільки кількість загроз досить велика, тому з метою подальшого моделювання результатів їх впливу на подальше функціонування житлово-комунальних підприємств будуть виділені загрози-домінанти, які мають переважний вплив на фінансово-економічну безпеку, ніж решта загроз.

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: КНЕУ, 2004. – 759 с.

2. Клейнер Г.Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Клейнер Г.Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М.; под ред. С.А. Панова. – М.: ОАО «Изд-во «Экономика», 1997. – 288 с.

3. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1 (1). – С. 86-97.

4. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / [В.М. Гець, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова та ін.]. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.

5. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур: монографія / Н.Й. Реверчук. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 195 с.

6. Фінансово-економічні показники роботи підприємств житлово-комунального господарства комунальної форми власності станом на 1 січня 2013 року [Електронний ресурс]: за оперативною інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua>. – Назва з екрану.

7. Франчук В.І. Економічна безпека організації як об'єкт теоретичного аналізу / В.І. Франчук // Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. – 2006. – № 1(1). – С.230-238.

8. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект / С.М. Шкарлет. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 435 с.

Отримано 01.03.2013

УДК 65.290.4

В.І. ФРАНЧУК, д-р екон. наук

Львівський державний університет внутрішніх справ

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Обґрунтовуються сутність та зміст концепції забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Обосновываются сущность и содержание концепции обеспечения экономической безопасности субъекта хозяйствования.

The article substantiate the nature and content of the concept of economic security entity.

Ключові слова: концепція забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання, економічна безпека організації, корпоративні економічні інтереси, загрози, функції економічної безпеки.

Перед тим, як організувати чи вдосконалювати процес забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання (організації), наперед необхідно сформувати його концепцію. Концепція має розкривати основне бачення змісту економічної безпеки суб'єкта господарювання (організації) та системний характер діяльності суб'єктів безпеки у реальних ситуаціях, спрямованої на її забезпечення, тобто організацію її у вигляді системи. Наявність концепції безпеки в організації є основою та своєрідним компасом під час формування нормативних документів з питань безпеки, системи безпеки тощо. Її відсутність, навпаки сприяє хаотичності в безпековій діяльності, в умовах якої ефективно протидіяти загрозам та забезпечувати цілісність організації надто складно та витратно.

У наукових джерелах є різні трактування поняття «концепція». Найзмістовнішим та структурно охоплюючим, на думку автора, є підхід М.І. Кондакова, який звів його до чотирьох основних положень:

- 1) концепція як спосіб розуміння, трактування будь-яких явищ, подій;
- 2) концепція як основна ідея будь-якої теорії;
- 3) концепція як загальний задум, головна думка;
- 4) концепція як система взаємопов'язаних і таких, що впливають один із одного поглядів на ті чи інші явища чи процеси [2, с. 263].

Іншими словами, Концепція забезпечення економічної безпеки організації має розглядатися як взаємопов'язані й такі, що впливають один із одного загальні погляди на сутність, зміст та основні структурні елементи діяльності, пов'язаної із забезпеченням економічної безпеки, та зв'язки між ними. Концепція забезпечення безпеки організації, яка була б розроблена на основі такого підходу до розуміння поняття «концепція» у теорії безпекознавства на сьогодні немає.

Метою дослідження є обґрунтування сутності та змісту концепції забезпечення економічної безпеки організації.

Основою життєдіяльності будь-якої організації є наявність корпоративних економічних інтересів та прав. З точки зору безпеки існують інтереси першого і другого порядків. Інтереси першого порядку пов'язані з функцією розвитку організації і спрямовані на те, щоб у

результаті економічних відносин отримати певну економічну вигоду. Інтереси другого порядку пов'язані з функцією безпеки, і їх сенс полягає в тому, щоб у суб'єкта господарювання були створені всі необхідні умови і механізми протидії загрозам, які спрямовані на те, щоб той чи інший учасник корпоративних економічних відносин не зміг отримати належних йому економічних вигод. Тобто реалізація в організації інтересів другого порядку створює певні умови для реалізації інтересів першого порядку. Тому всі учасники економічних відносин мають бути зацікавлені в реалізації інтересів як першого, так і другого порядку.

Особливістю деяких суб'єктів господарювання, наприклад, АТ є те, що в основі їх життєдіяльності крім корпоративних економічних інтересів існують ще й корпоративні права, основні з яких визначені Законом України «Про акціонерні товариства». Їх реалізація сприяє розвитку підприємства і, навпаки, відсутність умов і можливостей акціонерного товариства для цього створює сприятливий клімат для виникнення конфліктів, які можуть набувати форми загрози, а то й небезпеки. У зв'язку з цим корпоративні права як корпоративні економічні інтереси є об'єктом безпеки.

Процес реалізації корпоративних економічних інтересів і прав супроводжується як внутрішніми, так і зовнішніми загрозами. Реалізація корпоративних економічних інтересів забезпечує розвиток організації. Відсутність їх реалізації, навпаки, може спричинити корпоративні конфлікти, які можуть набувати форми загрози. До того ж успішна реалізація корпоративних економічних інтересів, наприклад, у частині розширення частки на ринку загострить конкурентну боротьбу з можливим використанням конкурентом недобросовісних методів. Крім того, корпорація, що розвивається, є привабливою для кримінального світу та корупціонерів. Успішному розвитку суб'єкта господарювання можуть стати на перешкоді загрози надзвичайного характеру: природні лиха, теракти тощо. Таким чином, корпоративним економічним інтересам можуть виникати реальні загрози. Здійснення загрози може призвести або призводить до збитків, що перешкоджає реалізації корпоративних економічних інтересів.

Отже, потреба корпоративної системи у безпеці існує тоді, коли виникають загрози щодо реалізації корпоративних економічних інтересів та прав. Вони є завжди і мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Саме через функцію безпеки організація протидіє загрозам і в такий спосіб створює умови для реалізації функції розвитку і забезпечення своєї цілісності.

З наведених вище положень видно, що процес життєдіяльності суб'єкта господарювання підтримується завдяки виконанню ним

відповідних функцій. Їх можна поділити на дві групи: корінні функції і видові функції [5, с. 66-94; 6, с. 237-242].

Корінні функції – це пов’язанні між собою функції процесу життєдіяльності організації, які безпосередньо визначають у цьому процесі якісні і кількісні перетворення, його стабільність та довговічність. Такими функціями є: функція розвитку, функція безпеки та функція управління .

Видові функції – це функції, через які реалізуються корінні функції акціонерного товариства.

Функція безпеки і функція розвитку становлять дві сторони одного процесу, процесу життєдіяльності соціально-економічної системи. Проте це різні функції, які мають власні методи і засоби забезпечення життєдіяльності організації.

Функція розвитку – це конкретні дії, пов’язані з реалізацією інтересів і спрямовані на незворотні та закономірні зміни конкретних матеріальних об’єктів, що ведуть до виникнення їх якісно нових станів або принципово нових об’єктів як цілісних систем [4, с. 43], або ж до забезпечення їх стабільного достатньо кількісного чи якісного станів. Вона проявляється через видові функції суб’єкта господарювання, які є для нього традиційними, що було підтверджено автором за допомогою експертного оцінювання. Основними з них є: операційна (виробнича) функція, трудо-ресурсна, фінансово-ресурсна, маркетингова, інноваційна.

Розвиток органічно потребує кількісних і якісних перетворень у тих чи інших сферах діяльності суб’єкта господарювання. Наприклад, у сфері виробництва – збільшення кількості товарів та підвищення їх якості; у фінансовій – збільшення прибутку чи забезпечення його стабільності на встановленому рівні, доходності на акцію; у роботі з персоналом – підвищення кваліфікації, професійності та надійності персоналу; в маркетинговій сфері – удосконалення споживчих властивостей товару чи розробка нового, формування більшого попиту на товар тощо. В основі розвитку соціально-економічної системи, як сказано вище, лежать відповідні корпоративні економічні інтереси, які реалізуються за кожною видовою функцією. Рівень їх реалізації є одночасно показником рівня розвитку. Для цього використовують як якісні, так і кількісні показники розвитку, характерною ознакою яких є тенденція росту, збільшення.

Функція безпеки – це конкретні дії, які необхідно виконати, щоб захистити функцію розвитку соціальної системи від потенційних чи реальних внутрішніх і зовнішніх загроз [4, с. 48], створити в такий спосіб необхідні умови для її реалізації.

Безпека як корінна функція (діяльність) суб'єкта господарювання реалізується через видові функції економічної безпеки на двох рівнях: суб'єкта господарювання та держави. Аналіз літературних джерел, практики забезпечення економічної безпеки підприємств, а також результатів експертної оцінки дозволили сформувати основні видові функції економічної безпеки на рівні суб'єкта господарювання на прикладі АТ. Основними з них є: детективна діяльність, аналітично-пошукова діяльність, технічний захист інформації з обмеженими доступом, охоронна діяльність, юридичний захист, страхування, охорона праці. Дані функції можуть реалізовуватися силами підприємства або іншими структурами з безпеки, які можуть залучатися на умовах договору.

Функції економічної безпеки держави, за допомогою яких можуть захищатися корпоративні економічні інтереси, забезпечуватися цілісність організації також визначені експертним шляхом на прикладі акціонерного товариства. Основними з них є: державне регулювання ринку цінних паперів, оперативного-розшукова діяльність, сертифікація, стандартизація, квотування, судовий захист.

Між функцією розвитку та функцією безпеки існує природний зв'язок, який характеризується як єдиний процес з суперпозицією (накладанням) цих функцій. Проте, їх вплив здійснюється властивими для них методами та засобами [4, с. 58]. Функція розвитку передбачає конкретні дії, спрямовані на закономірну зміну конкретних матеріальних об'єктів, що приводять до їх якісно нових станів або принципово нових об'єктів як різноманітних цілісних систем. Такі конкретні дії не мають змісту без здійснення в реальному режимі часу інших дій, спрямованих на захист функції розвитку соціально-економічної системи від загроз, як потенційних, так і реальних [3, с. 25]. Захист функції розвитку здійснюється протягом усього життєвого циклу організації, циклів виробництва продукції, проведення торгових операцій тощо. Кожний цикл «розвиток – безпека» починається за нових граничних умов функції безпеки [3, с.25].

Основною метою функції розвитку є реалізація корпоративних інтересів, а функції безпеки – їх захист шляхом протидії загрозам. Рівні реалізації і захисту корпоративних інтересів виступають показниками, відповідно розвитку і безпеки. Причому показники захисту інтересів трансформуються через показники рівня їх задоволення, що мають нижню межу. Показники розвитку мають тенденцію росту, тобто чим вищий показник, тим краще. Показники безпеки, навпаки, показують нижню межу, за якою ще зберігаються можливості в організації для розвитку.

Функція управління – це конкретні дії, які необхідно виконати, щоб інтегрувати в єдиний процес функції розвитку, безпеки і забезпечуючи на цій основі життєдіяльність організації. Вона реалізується через видові функції, в управлінській діяльності їх називають загальні функції управління: планування, організування, мотивування, контролювання.

Основне призначення функції управління полягає у координації зусиль людей та створенні всіх необхідних умов для реалізації функцій розвитку і безпеки.

Якщо розглядати функцію безпеки з точки зору системного підходу, тобто як систему економічної безпеки організації, то вона повинна виконувати загальні функції. Подібної думки дотримується М.І. Зубок [1, с.14], пропонуючи наступні функції: упереджувально-профілактичну, оперативно-інформаційну та організаційно-захисну. З першою і другою слід погодитися. Що ж стосується останньої, то за своїм змістом вона повторює першу, тобто вони мають захисний характер, а організаційні заходи і можливості потрібні для виконання кожної функції.

Для ефективного забезпечення економічної безпеки організації в сучасних умовах недостатньо володіти інформацією, попереджувати загрози, а їй потрібно мати можливості і технології ліквідації загроз та відновлення збитків, цілісності процесів чи об'єкта. Тому основними загальними функціями системи економічної безпеки суб'єкта господарювання мають бути такі функції: інформаційно-оперативна, попереджувально-профілактична, ліквідаційно-відновлювальна.

У свою чергу, вони реалізуються через видові функції економічної безпеки держави, підприємств та приватних структур з безпеки. Цей процес відбувається завдяки функції управління. Приватні структури з безпеки залучаються організацією як суб'єкти і сили безпеки на умовах договору і можуть виконувати такі ж функції з безпеки, як і підприємства. Наведені функції держави у сфері економічної безпеки підприємництва не є обов'язковим комплексом захисту корпоративних економічних інтересів кожного підприємства. Насамперед це залежить від того, якими видами економічної діяльності воно займається.

Таким чином, змістовно взаємодія функції безпеки з функцією розвитку здійснюється через їх видові функції та через функцію управління. Видові функції безпеки реалізуються в усіх видових функціях розвитку організації: виробництві, фінансовій, кадровій, маркетинговій, інноваційній та інших, а також окремо, протидіючи внутрішнім і зовнішнім загрозам, використовуючи управлінські видові функції та їх інтегруючі технології. Іншими словами, функція безпеки пронизує через функцію управління всі видові функції розвитку, їх

складові, що в кінцевому результаті забезпечує реалізацію корпоративних економічних інтересів та прав, цілісність процесів і об'єктів та організацію як структуру і систему та її розвиток.

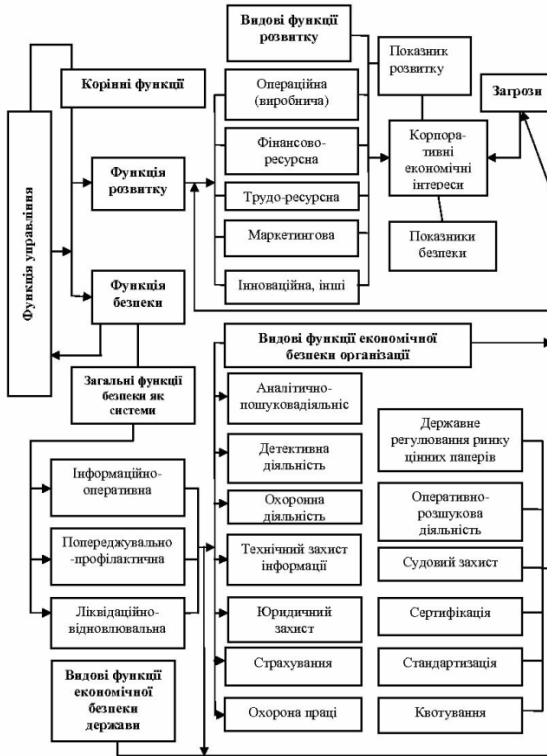
Крім цього функція безпеки як світоглядна і безпекознавча філософія відображається на управлінських процесах та управлінських рішеннях через суб'єкти управління (керівників і менеджерів). Її філософський вплив проявляється у здатності менеджменту соціально-економічної системи через управлінсько-безпекове мислення, культуру безпеки при прийнятті управлінських рішень та виконанні управлінських функцій не створювати загроз. Виключно в управлінні є механізми, що виконують інтегруючу і координуючу роль у вирішенні завдань з безпеки.

Підсумовуючи наведене вище, можна сформулювати концептуальний підхід до організації економічної безпеки суб'єкта господарювання. Схематично він відображений на рисунку. Його сутність і зміст полягають у тому, що організація як відкрита система піддається деструктивним впливам зовнішнього і внутрішнього середовищ, і стаючи в такий спосіб об'єктом загроз, здійснення яких може викликати небезпеку, яка може спричинити до втрати самостійності та цілісності. З іншого боку, в основі розвитку організації лежать корпоративні економічні інтереси, для реалізації і задоволення яких здійснюється відповідна діяльність.

На практиці досить часто має місце, коли реалізуючи власні інтереси, організація стає на перешкоді реалізації чи задоволення інтересів інших юридичних чи фізичних осіб, в тому числі тих, що обумовлені у відповідних угодах чи законодавстві. Діяльність організації, що спрямована на реалізацію власних інтересів, також може мати негативні наслідки для інших об'єктів чи соціально-економічних відносин у цілому, тобто може набувати форми загрози. Своєю чергою така її діяльність також може обернутися для неї у формі загрози.

Для протидії цим загрозам потрібно, щоб соціально-економічна система розглядалася і сприймалася її менеджментом і державними органами управління як об'єкт і суб'єкт загрози й одночасно як об'єкт безпеки. В основі протидії цим загрозам має бути безпекознавча філософія управління, тобто управління через призму безпеки. Воно реалізується завдяки знанням теорії безпеки соціальних систем, культури безпеки та управлінського способу мислення, де безпека розуміється як процес, що вмонтований в усі видові функції організації і спрямований на протидію як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам, а також процес, який не створює умов для виникнення загроз в силу прийнятих управлінських рішень менеджментом організації. З іншого боку, протидіяти загрозам потрібно через функцію безпеки, яка має притаманні тільки їй видові функції, форми, методи, сили і засоби. Ці два напрями протидії загрозам природно пов'язані між собою та розділені умовно. Перший – це

невидимий процес, від якого залежить якість і ефективність функції безпеки, а другий – видимі конкретні дії, спрямовані на протидію загрозам.

Зміст та структура концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки організації

Таким чином, концептуально забезпечення економічної безпеки організації здійснюється через загальні і видові функції безпеки і управлінську діяльність, в основі якої має бути безпекове мислення у керівників і менеджерів. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки розкривають саму сутність та зміст економічної безпеки як наукової категорії і практичної діяльності. Вони є визначальними при формуванні методології забезпечення економічної безпеки організації.

2. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник / Н.И. Кондаков. – М.: Наука, 1975. – 720 с.
3. Минаев Г.А. Безопасность-менеджмент организации / Г.А. Минаев // BestofSecurity. – № 4 (26). – 2008. – С. 23-31.
4. Минаев Г.А. Безопасность организации / Г.А. Минаев. – К.: КНТ, 2009. – 440 с.
5. Франчук В.І. Корпоративна безпека: теоретичні засади / В.І. Франчук. – Львів: Львів. держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. – 176 с.
6. Франчук В.І. Шляхи забезпечення безпеки соціально-економічних систем / С.В. Васильчак, В.І. Франчук // Науковий вісник НЛТУ України: Зб. наук.-техн. праць. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 237-241.

Отримано 25.03.2013

УДК 332.87 : 005

В.П.ВОЛКОВ, д-р техн. наук

Запорізький національний університет

В.ШМАЛЬ, доктор-інженер

Інститут фасіліті менеджменту, м.Берлін (Німеччина)

Л.А.ГОРОШКОВА, канд. фіз.-матем. наук

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СКЛАДОВІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Проведено дослідження проблеми фінансово-економічної безпеки житлово-комунальному господарству України. Визначено першочергові заходи щодо оптимізації фінансового стану вітчизняного житлово-комунального господарства.

Проведено исследование проблемы финансово-экономической безопасности жилищно-коммунального хозяйства. Определены первоочередные мероприятия по оптимизации финансового состояния отечественного жилищно-коммунального хозяйства.

In this article the problem of the energy of the financial-economical safely of the housing and communal services were determined. The immediate measure by the optimization of the financial states of the national housing and communal services were determined.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, фінансово-економічна безпека, фінансовий стан.

Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення національних інтересів та економічної безпеки. Це зумовлює увагу до проблеми економічної безпеки, що поєднує питання розвитку окремих галузей економіки із пріоритетами та національними інтересами держави. Об'єктивний процес соціально-економічних реформ, що здійснюється в країні, охоплює всі сфери економіки, соціальної інфраструктури й спрямований на підвищення ефективного функціонування, підвищення рівня економічної безпеки та сталого розвитку. Актуальність, об'єктивна необхідність реформування житлово-комунальної сфери зумовлена тим, що сучасний її стан характеризується дотаційністю в економічному й